

Titel: Bergens Byes Klage-Brev over sidste Ildebrand til Hans Majest. Kongen, med Anmerkninger.

Citation: "Bergens Byes Klage-Brev over sidste Ildebrand til Hans Majest. Kongen, med Anmerkninger.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 11*, Bergen, H. Dedechen, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_011-shoot-workid1_011_013.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 11

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Bergens Byes Klage-Brev over sidste Ildebrand til

Hans Majest. Kongen,

med

Anmerkninger.

Bergen, 1771. trykt hos K. M. privileg. Bogtrykker, H. Dedechen.

2
3

Deres Kongelige Majestet vilde i Naade optage disse faa Stropher, der har sin Udspring af en reen Patrio-Skriftets Author ønsker inter hel-

a) Var det sandt, som Forfatteren her siger, nemlig: At en reen Patriotisme havde dreven ham til at skrive disse Stropher, (som han kalder det,) vare de vist nok blevne anderledes end de ere. Fædernelandets, eller Fæderne-Stadens Vel og Opkomst maa og bør være en patriotisk Skribents Hovedmaal. Han bør vist ikke afmale Mængden af sine Medborgere, som Røvere og Mordbrændere. Han bør ikke forebringe Regenten og søge at indbilde Verden, at ingens Liv og Velfærd noget Øieblik er sikker i hans Fæderne-Stad. Var sligt sandt, (som GUD og hver Mand veed, at det ikke er om vor Bergen,) saa burde jo en bergensk Patriot dog heller sige intet end sige sligt. Ved sligt svækkes jo Stadens Credit, enhver afstrækkes fra at komme der, og have noget med Indbyggerne at bestille. At Forfatteren har skreven ei allene upatriotisk, men end og gandske usandt i det meste af hans Forebragte, det vil ingen, der kiender Bergen og læser Skriftet, kunde modsige, uden at gjøre sig til en Usandheds Prædikant, som mig synes Forfatteren fortjener Navn af. Om ond Villie eller Mangel af Kundskab og Indsigt har været Aarsag til, at Forfatteren har skreven saa upatriotisk, maa staae der hen. Imidlertid kand man dog sige, at dette første Skrift, som siden Skrive Friheden er kommen fra Bergen, gjør sin Forfatter liden Ære, tilveiebringer ham hverken sine Medborgeres Kierlighed eller Velsignelse.

4

ler, end det maa nyde et lykkeligt Øyekast, og dets Giennemlæsning maa indtræffe i et lykkeligt Øyeblik, og bevæge Deres Majestet til Medlidenhed over en ulykkelig Bye, og dens forarmede Indbyggere, b)

Bergen er den vigtigste Handels Stæd, Deres Majestet eyer i alle sine Stater, og fast som er lille Amsterdam at regne; Især florerer Fiske-Handelen, som der frem for andre Stæder i Norge har sit Sæde, hvilken Product i denne Tid, da Prisen paa vores Fiske-Vahre er saa høy, er vist den anseeligste Deres Majestet eyer, og kan ingen af Norges andre Producter i nærværende Forfatning

b) Forfatteren vil have alt det, han forebringer, anseet for Sandhed, som det dog viger saa langt fra. Det Øieblik han kalder lykkeligt, skulde vel da være det, i hvilket han mente Monarken skulde fæste Troe til alt hans Forebringende. Men, GUD skee Lov, vor Konge er alt for viis til at troe sligt uden visere Undersøning. Noget er end og saadant, at dets Urimelighed overbeviser om dets Urigtighed. Maatte ikke Forfatteren tænke, at Monarken har nær ved sig dem, som kiende Bergen og dens Indbyggere alt for vel til at de skulde bekræfte hvad han forebringer? Underligt er det, at han ei har undseet sig ved at ville forebringe Monarken selv Ting, hvis Urigtighed letteligen kunde lægges for Dagen. Rimeligere, paalideligere og sandfærdigere Beretninger have de visseligen været, som have bevæget Kongens ømme Hierte til at bestemme den nyligen uddeelte Gave af 3000 Rdlr. til de Trængende af Byens brandlidende Indbyggere. Hver bergensk

Patriot, sær de Trængende, som derved ere blevne understøttede, velsigner derfor vor patriotiske Konge.

5

veye op derimod; c) følgelig er der intet Amt i hele Norge, der kan tilveyebringe saa anseelig Export, som Nordlandene, hvor de fornemste Fiskerier haves. Det var derfor høyt nødig, saavel at Fiskerierne ovelses, d) i Steden for de coujones, ved det Folkene gaaer ud af Landet, e) saa Bonden maa savne Folk

til

c) Nyligen kaldtes Bergen en ulykkelig Bye og dens Indbyggere forarmede. Nu derimod gjøres det til den vigtigste Handels Stad i Hans Majestets Stater, til et lille Amsterdam, en Stad, hvis Fiske-Handel i sær florerer. Er ikke heri aabenbare Modsigelser? Havde Forfatteren sagt, at naar der tilbørligen arbejdedes paa Bergens Opkomst, kunde den blive een af de vigtigste Handels Stæder under den danske Regiering, maatte man give hans Ord Bifald. Havde han ønsket dette, var hans Ønske patriotist. Havde han viset de rette Midler til at naae dette Maal, fortiente han ligesaa stor Kiærlighed, som han nu kand vente sig Had af sine Medborgere. Hvad Frugt kunde man ikke vente sig af slige Forslag under en Konge, som vor, der sætter sin største Ære i Kierlighed til Fædernelandet?

d) Naar Fiske-Handelen var i Flor, som Forfatteren nyligen har sagt; saa trængede vel ei Fiskerierne saa meget til at opelskes. Men enhver ved, detsværre! af Fiskerierne høiligen trænge til Ophjelp og Forbedring i mange Maader. Saadant trænger og Bergens øvrige Handel høiligen til. Hvorfor viser ikke Forfatteren os, hvorledes alt sligt kunde skee?

e) Af Aarsagerne til at Fiskerierne cujones, som Forfatteren kalder det, faaer man ei vide flere end denne, at Folkene gaae ud af Landet. Om den Klage over Folke - Mangel skal hensigte til Nordland alene, eller til Landet i Almindelighed, kand man ei begribe. Fra Nordland udgaaer jo ei uden de faa Folk, som aarlig derfra commenderes til Frideriksværn, hvorfra de dog efter faa Aars Forløb komme hjem igien. Er ikke Kongen nødt til, naar Folk behøves, til Lands eller Vands, til Landets Forsvar og Undersaatternes Sikkerhed, at lade dem ud-

6

til sit Nærings Brug, baade til Land og Vand, hvilke begge Dele kunde mægtig forbedres, naar ikke Folke-Mangelen hindrede Fremgangen deri, som og vore Fiske-Vahrsers Virkning f) blev sat paa en anden Fod, saa de

kunde

gaae af Landet? Skulde ikke dette skee; faa maatte jo hverves alle de Krigsfolk, Kongen behøvede. Og dette vil vel ei heller anstaae Forfatteren, som siden viser sig en afsagt. Fiende af alt det, som kaldes hverved eller erworben. Indfødde Krigsfolk nægter vel ingen, at være paalideligere i paakommende Tilfælde end Fremmede, foruden at der, ved at bruge de Første, svaredes anseelige Summer, som udgaae for at faae de Sidste. Vel strømme der Folk fra Landet ind til Bergen; men disse gaae derfor ikke ud af Landet, endskiønt det var at ønske, at den største Deel af dem blev hjemme. Disse, som nu tage Brødet af Munden paa de fattige Arbeidere, hvoraf Byen før vrimler, kunde paa Landet gjøre langt større Tieneste. At disse frit kand komme til Byen, naar de vil, og der opholde sig, dette og intet andet ex vel det, som volder Folkemangel, høi Tienesteløn o. s. v. paa Landet. Men de Folk, som i Freds Tider gaae af Landet, gjør vel hertil lidet eller intet. De Søefolk, som gaae Udenlands for der at søge deres Brød, søgte det vist nok ikke der, naar de kunde finde det her. Gid Landet og Byen havde langt flere Hænder, naar de kun bleve satte i Arbeide! Men, naar alt for mange af de Folk, Bergen nu haver, maa gaae ørkesløse, endskiønt de gierne vilde have Arbeide, hvad Aarsag er der da til at klage over Folke-Mangel? Havde Forfatteren, i Stedet for uden Grund at klage over Folke-Mangel, viset hvorledes vore arbejdsføre Fattige, Dovne og Ørkesløse kunde sættes i Arbeide, havde han vist gjort en god Gierning. Flere Aarsager, som cujone Fiskerierne, end Folke-Mangel, burde han vel og have visit, og Midlerne derimod.

f) At aldrig fra os bleve udførte uden forsvarlige virkede Fiske Varer, det ønsker vel hver bergensk Patriot. At enhver Vedkommende gjorde sit til at naae dette Maal, var vel ligesaa ønskeligt, som at enhver der handler anderledes blev anseet uden Staansel. Frugterne af vore Fiske-Varers slette Virkning har vi ny-

7

kunde komme i Egalitet og Priis med dem, som bringes tilveye af Franske, Engelske og Hollænderne, hvilke tilhobe tager Høyden i Prisen fra os allene for Virkningens, ingenlunde Bonitetens Skyld, da vor Fisk altid baade er federe og finere i Kiøbet, end deres; og Aarsagen, hvorfor samme Slags Virkning hos os ikke bringes i Execution, er fornemmelig vore gamle Sædvaner, g) vi gierne er alt for nidkiær at holde paa. Men saa vigtig en Handels Stad Bergen er, og stræbsom ar hielpe sig op derved, saa ulykkelig har den Bye været, ved at blive ruineret en Gang efter anden af den ulyksalige Ildebrand, h) I dette

Seculo,

ligen seet og følet. At andre Virkningsmaader kunde gjøre sit til at bringe vore Fiske-Varer i høiere Priis, er vel ei at tvile paa. Gid nogle Patrioter vilde give Underretning herom, og derefter Vedkommende opmuntres til sligt! Mon der ei tit udsættes Præmier for det, som ei er af større Vigtighed end dette? Vilde ikke Lettelse i Tolden o. s. v. af de saaledes virkende Fiske-Varer og hertil, om end intet andet var, gjøre sit?

g) At man hos os efter Haanden forlader gamle Sædvaner, end og i de Ting hvori man heller maatte ønske de bleve ved, seer man noksom. Efterfølger man andre i det Daarlige og Skadelige, hvorfor skulde man da ikke og gjøre det i det for Byen og Landet Nyttige? Undervisning og Opmuntring vilde vel og snart tilveiebringe dette.

h) Den som tænker paa alle de Ildebrande, som ere overgangne Bergen, maa vist forundre sig over, at den ei allerede er aldeles ødelagt. Det var ret værdt at see en fornuftig og kyndig Mand afhandle den Materie: Om Ildebrandene eller Ukiærlighed, Misundelse og Uenighed har gjort mest til Bergens Ulykke.

8

Seculo, vi nu ere udi, er Bergens Bye 4re store Ildebrande overgaaet; den har ikke saa snart respireret fra den ene Ulykke, førend den strax er bleven antastet af den anden; saa er nu skeed ved den sidste Ulykke, som indtraf. Her er faa Aar siden den store Ildebrand overgik Byen, da nogle hundrede Huse blev fortæret, og en Capital af 12 Tønder Guld blev opofret Bulcano; de Huse, som da blev bygget i Stedet, og var nyelig kommen i beboelig Stand, blev nu igien ved sidste Ildebrand lagt i Aske, og

Ind-Var

ieg en bemidlet Mand, ieg udsatte visselig et anseeligt Præmium for den bedste Afhandling over den Materie. At ansee Ildebrandene som en Guds Straf maa man vist, endskiønt de ti ere komne mirakelviis. Men hvo veed, om, for Exempel, efter Ildebranden af 1756. vare giorte de Forandringer, som man da havde for, om ei Ulykken denne Gang var bleven mindre? Men da bevægede man Himmel og Jord for at faae det til at blive ved det gamle. Nu er Ulykken indtroffen igien, gid man nu vilde handle anderledes! Fortiener den vel Navn af en Patriot, som agter en liden privat Fordeel, (der ofte et endnu mindre end den synes) høiere end almindelig Vel og Sikkerhed? Kand vi selv lige frem intet gjøre til det almindelige Bedste; saa burde vi dog ei søge at hindre det Gode og Nyttige, som andre vil søge iværksat. Meget kunde vel været gjort til almindelig Sikkerhed og endnu fremdeles kunde gøres. Men det, som overgaaer min Indsigt vil jeg ei indlade mig. At tale om hvorledes det og det burde have været og kunde være, er ikke saa vanskeligt, som at gjøre noget selv. Gid der aldrig maatte findes iblandt os de, som ere de første til at dadle alle Indretninger og Foranstaltninger, men dog i paakommende Tilfælde er de sidste til at gjøre, til almindelig Sikkerhed og Vel, den Deel deraf, som paaligger dem selv! Jeg erindrer mig her hvad ieg nyligen har læst i den oeconomiske Journal for 1758 fra 166 til 171 om de saa kaldede Sue-Tage.

9

Indbyggerne, som havde begyndt noget at oprette sin forrige Skade, blev nu paa nye ruineret. Vel brændte nu ikke saa stor Deel af Byen, som forrige Gang; men ved det der brændte det vigtigste Qvarter af Byen, (hvor de første Kiøbmænd og Groshandlere boede, i) ved det og deres Søe - Boder og Pak - Huse brændte, hvor de havde sine Oplager af indog udgaaende Vahre, ja ved det og den Ulykke indtraf tillige, at deres murede brandfrie Kieldere svrang, k) hvori ved Ildens Begyndelse var bierget alle deres beste Eyendomme, i Mangel at faae dem andensteds henbragt, saa blir Skaden noget nær ved den forrige, og taxeres til 8 Tønder Guld. l) Denne Skade

i) Naar Forfatteren havde sagt, at i intet andet af Byens Quartierer boede flere af de mest formuende Folk samlede, end i det nu sidst afbrændte, havde han vel udtrykket sig bedre og sandere.

k) Her skulde man snart troe, at Forfatteren vilde have det saa, at alle brandfrie Kieldere i det afbrændte Diftriet vare sprungne. Men er hans Meening den, feiler han vist. Jeg har ikke hørt om over tvende brandfrie Kieldere, som ved denne Ulykke kom til Skade. Kand Fatteren nævne og bevise flere, faaer han beholde Ret.

l) Skaden er, desværre! alt for stor, alt for utaaelig for en Bye, der før har udstaaet saa mange Ulykker saa vel i eet som andet Fald. GUD veed, om den igien kand blive oprettet. Men Forfatteren gjør dog alt for meget af det, om han end og i sin Beregning vilde have indbegreben Værdien af de hos Kiøbmændene for fremmed Regning ovbrændte Varer. Bør man blive ved Sandhed, hvor Usandhed kunde hielpe; saa bør man vel meget mere der, hvor Usandhed mere skader end nytter. De af-

10

strækker sig til den hele Bye, baade hvor det brændte, og ikke; thi ved det Branden overgik de meest formuende Mænd, saa er andre en allene skilt ved den Assistance, de kunde vente af dem i Nødsfald til

deres Brugs Fortsættelse, men hvad saadanne Mand havde erediteret ud i Publico, trænger de nu selv til at inddrive; og naar ingen Assistence til Løsning er fra andre at faae, saa maa de lade sine pantsatte Eyendele gaae bort for fast ingen Værdie; da ingen Kiøber findes, og ingen Penge at kiøbe for, følgelig er dette en Ulykke, som strækker sig til hele Byens Indvaanere. Dersom denne Skade ved Vaade-Ild var skeet, var det endnu en Soulagement i all den Ulykke; men efter all Formodning er den, desværre! Skeet ved Mordbrænderie af onde Mennesker; m)

thi

brændte Huses og Pakboders Værd, veed man end og af offentlige Blade. Det var at ønske, at de Vedkommende, til hvilke specielle Beregninger over Værdien af de opbrændte Varer og andet Løsøre ere indgivne, vilde lade den generale Sum af sammes angivne Værdie paa lige Maade bekendtgjøre. Mon ikke et Tab af tvende Tønder Guld, foruden Husenes Værd, var utaaeligt nok? I det afbrændte District boede og mange Uformuende, skiøndt det lader som Forfatteren vil have det anderledes. Disse bleve saa meget mere ulykkelige, ved at miste hvad de endnu eiede. GUD veed, hvor høisttrængende de fleste af disse vare til den til de trængende Brandlidte bestemte høikongelige Gave!

m) Af hvilken Kilde Forfatteren har øset sin Formodning, det maa han bedst vide. Men dette veed jeg og dette troer nu nok det hele fornuftige bergenske Publicum, at der ei ved de angaaende sidste Ildebrand holdte Forhører, er bragt til ringeste

11

thi den hele Vinter har været arbejdet derpaa ved Ild paa adskillige skiulte Steder at legge, n)

saa

rimelig Formodning, at Ilden var opkommen ved Mordbrand. Min Kundskab herom, saavelsom om alt hidhenhørende, grunder sig deels af det jeg selv har læst og seet af det Forhandlede, deels af det mig er berrethed as Fornuftige og Paalidelige, som selv har havt med Forhøret at gjøre. Og paa slige Grunde land man nok see Forfatteren ei har bygget sit Forebringende.

n) Den Ild, som opkom den 10de Januarii 1771, om Aftenen mellem 7 og 8 Slæt, i Willum Pedersens Huus ved Kielder-Smuget og strax blev dæmped, kunde tydelig sees at være aarsaged ved Mordbrand. At denne Ild ei var anlagt af noget Mordbrænder-Sælskab, men af een eeneste, af partienier Had til Willum Pedersen, skiønt en bekiendt redelig og skikkelig Mand, det har hver Fornuftig sluttet. Grundene til saadan Slutning ere disse: Naar Ild anlægges af et Mordbrænder-Sælskab, skeer det mest for at nogle land stiaele, medens andre anlægge Ilden. Det antændte Huus stod blandt smaa Huse, der beboes af fattige Folk, hos hvilke altsaa kum lidt var at stiaele. For Gierningsmandens Opdagelse blev udlovet et anseeligt Præ mium, med hosføied Løfte om Angiverens Navns Fordølgelse. Men ingen Opdager indfandt sig. Skulde vel ikke Vindesyge have dreven den ene Skielm til at aabenbare den anden, naar om slig Gierning flere havde været vidende? Jeg mener Jo. Samvittighed kunde ei holde saadan Angivelse tilbage, Frygt for Straf ikke heller. Om alt det, som er bleven funden fra bemeldte 10de Januarii til den 1te Aprilis næstleden, og som man i Førstningen meente at være henlagt af Mordbrændere, ere anstillede de nøieste Undersøgninger. Men det er befunden, at enten vare Materierne, som vare henlagte, eller Stederne, hvorpaa de vare henlagte, og deels begge Dele, saadanne, at deraf aldrig nogen Ild kunde være bleven antændt. De Fornuftige have deraf gjort sig den Slutning, at under sligt aldrig kunde være Forsæt til Mordbrand. Tvertimod har man holdt rimeligt, at saadant var henlagt af onde Mennesker, der søgte sin Fornøielse i at strække taabelige Folk, eller af Fattige, der ønskede at fortiene noget, ved at patrouillere for de af Indbyggerne, som

12

saa der stedse har været holdt Patrouille af Borgerskabet; ja i Ugen, efter at Branden havde været, er der funden fuld Kiendetegn til anlagt Mordbrænderie for den øvrige Deel af Byen, o) saa ingen Mand er sikker paa sit Liv og Velfærd fra Aften til Morgen. p) Dette

siges

enten ikke vilde eller ikke kunde patrouillere selv. Andre have end og holdt for, at Folk, som selv vare bange, havde henlagt sligt for at opvække deres Medborgere til detsmere Aarvaagenhed. Dette er vel kun Gisninger; men de ere dog langt rimeligere end Forfatterens Formodninger. Just den Ild, som var anlagt den 10de Januarii, gjorde at man hver Nat patrouillerede. Men beviser vel dette, at det, som siden fandtes, var anlagt af Mordbrændere? Bruger man aldrig Forsigtighed og Aarvaagenhed uven just naar Faren er over Hovedet? Jeg mener Jo, og end og paa den Tid, da intet er at frygte for.

o) I ugen efter Branden blev vel funden paa Nordnæs i en Søe-Gaard ved et Pak-Huus nogle Spaaner o.s.v. Men hverken var deri Ild, ikke heller mindste Tegn til at deri havde varm Ild. Og kunde det ikke have været en Mordbrænder, om sligt af ham var henlagt, ligesaa let med et at lægge Ild dertil? Fornuftige Folk har

herom gjort sig langt andre Tanker end Forfatteren og hans Lige, hvoraf jeg dog haaber vi (GUD skee lov) kun har faa.

p) Den, som skriver paa en heel Stads Vegne, bør vel skrive saaledes som de fleste Fornuftige og Retsindige der tænke. Forfatteren giver sit Skrift Ravn af Bergens Byes Klage-Brev, en Titel, som viser, at han her vil være Byens Representant. Men hvorledes opfylder han vel Pligterne af dette sit selvtagne Mindede, naar han gjør Mængden af Byens Indbyggere til Tyve, Røvere og Mordbrændere? Slige Folk maa der jo vrimle af paa et Stæd, hvor ingens Liv og Velfærd er sikker fra Aften til Morgen. Jeg har været i Byen i den af Forfatteren saa farlig beskrevne Tid, og er her endnu, uden at have funden Aarsag til saadan Frygt, som Forfatteren vil man her skal være i. Lige-

13

siges for vist at være passeret: En gemeen Kone

kom

saa lidet har jeg hørt nogen anden, der har havt sin fulde Forstand, svæve i saadan Frygt. GUD skee Lov hver Mand er her saa sikker baade Nat og Dag, saavel for Liv som Velfærd, som man i noget fredeligt Land og i nogen fredelig Stad kand forlange at være. Skulde Forfatteren ei her holde sig sikker nok; saa tabte vist nok ingen ved det, at han forlod den Bye, hvis Undergang han saa kiendelig arbejder paa. Hver virkelig Patriot, der vist nok maa sætte ham blandt dem, som os bedrøve vil, har meget mere Aarsag til at ønske ham borte, indtil han lærer at tænke og skrive som Patriot. Om Usikkerheden her i Byen veed Forfatteren det, som ingen anden veed. Hvorfra har han da vel faaet dette at vide? Skulde man vel troe, at en sig selv kaldende saa stor Patriot skulde have Omgang med Tyve, Røvere og Mordbrændere? Men hvorledes skulde han vel ellers faae den Kundskab, som er skiult for alle andre? Som Patriot burde han jo strax have ladet Øvrigheden vide sligt, paa det Faren, som ingen af os andre her i Byen vidste af, kunde forebygges og de Skyldige faae sin velfortiente Straf. Her maatte man i sligt Fald sige virkeligen at være Periculum in Mora. At give andet steds og til andre Efterretning om det, som man her behøvede at vide først, var jo ikke patriotisk. Hvilken Fremmed vilde vel komme til Bergen, naar han der hvert Øieblik skulde være usikker for Liv og Gods? Hvilken udenlandsk eller udenbys vilde vel handle med Bergenske, naar Usikkerheden her var saa stor? Hvorledes vilde det da staae til med de bergenske Kiøbmænds Credit? Efter de gamle Meninger, behøver vel hver Handelsstad at faae Fremmede til sig og at have Credit saavel Inden-, som Udenlands. Men maaskee Forfatteren kand vise os, at Bergen kand undvære alt sligt, og dog være og blive en anseelig Handels-Stad. Veed han ikke det, og ikke vil lære os det; saa maa, efter mit enfoldige Begreb, hans Stropher have sit Udspring enten af Dumhed eller Ondskab. Een af Delene, eller maaskee begge tillige, maa det jo være, naar man paa den ene Side søger at bevæge en Monark til at ophielpe en Stad, ved visse Afgifters Ophævelse og Lettelse for visse Byrder, og man paa den anden Side, ved at gjøre dens Handel usikker og svække dens Credit, søger at nedtrykke den saaledes, at den ei siden ved

14

kom i Vinter til en Muurmester, og begierte, han vilde tage hendes Søn i Tieneste til Haandverker; hvortil han svarede; der han havde nok med sine egne Børn at underholde, og der var ved Muur-Arbeyde kun lidt at fortiene; derpaa gik hun bort, udladende sig med disse Ord: Inden Paaske fik baade han og Byens Muurmestere Arbeyde nok. q) Der arbeydes daglig paa at undersøge, yvem disse Mordbrændere har været, hvoraf en heel Deel som suspecte Personer ere tagne fast I Vinter; r) men endnu er intet kommet ud deraf, uden store Formodninger, s) Der har vel været de, som har villet imputerede fremmede gevorbne Soldater

noget Middel staaer til at redde. Blev en Handels-Stad hiemsøgt ved Mordbrand, kunde Skaden endnu med Tiden oprettes. Men er dens Credit og Handel borte, er den jo endnu meget værre faren. Den, som forvolder det første, er vist nok strafværdig, men mere den, som er Aarsag til det sidste.

q) Det er bekiendt nok, at dette Rygte, ved derom anstilled Undersøgning, befandtes saa urigtigt, at ingen Fornuftig her troer mere deraf. Slige Beviser, som dette, ere saa skrøbelige, at de vil ei blive antagne uden af gamle Kiellinger o.s.v.

r) Dette veed jeg af det jeg har hørt end og af dem, som ei herom kunde være uvidende, at der ei i afvigte Vinter er hæfted nogen af Mistanke om Deelagtighed i Mordbrand. Maaskee en eller anden Løsgjenger eller Omløber er bleven hæfted, og Pøbelen kand have indbildet sig, at det var en Mordbrænder. Beretninger fra den Kant har da vel Forfatteren fæstet Tro til; thi anderledes og af Paalidelige har han aldrig kundet Høre sligt, som ei har været til.

s) See foregaaende Anmærkninger m og n.

15

dater den Beskyldning, allerhelst siden Ilden kom just op i et Huus, hvor de havde stedse sin rendes-vous,

nemlig hos en Sveisersk Muurmester; t) man har end og villet lægge til, at det med Vertens Vidende skulde været skeet, som man har sluttet sig til deraf, at alt hvad i Huset var, blev conerveret; saa han mistede kun det simple Huus; det øvrige var taget paa en synderlig Maade Præcaution for i Forveyen ;u) men efter den gode Orden og Justice, som holdes over disse Folk af Chefen og de andre Officiers, vil man nok fritage dem for Factum i sig selv; men hvor vidt de kunde alle fritages for Overlæg med anden Pøbel,

maa

t) Jeg har aldrig hverken hørt eller læst, at nogen skulde have mistænkt de her værende geworbne Soldater for Deelagtighed i Mordbrænderie, førend jeg mærker at Forfatteren nu og søger at binde Folk sligt paa Ærmet. Jeg troer ingen skal kunde sige, At der ved de stede Undersøgninger er udkommen noget, hvoraf man skulde kunde tænke sligt. Sligt maa da Forfatteren enten have drømt eller ladet sig fortælle af Sladder-Kiellinger. Man har ikke kundet findet ringeste Spor til, at i Skriver-Gaarden, hvor Ilden opkom, Soldater har havt Rendes vous enten hos en Murermæster eller i noget andet Huus. Ligesaa troer nu nogen, der enten selv har været ved de holdte Forhører, eller har ladet sig underrette af dem, som dermed har havt at bestille, af Ilden er kommen fra nogen Murermæsters Huus. Man forsikkrer derimod, at alle de der ere komne til ved Ildens første Begyndelse, have seet den i det næst hos staaende Huus.

u) Ved nøieste Efterspørsel hos dem, som ei herom kunde være uvidende, har jeg mærket, at om intet af det, Forfatteren sætter som en beviist Sandhed, er nogen lovlig Formodning, end sige Beviis.

16

maa man sætte derhen. v) Dette bliver at legge Merke til: I Bergen er en Pøbel, sammenmænget af ligesaa mange Fremmede fra Tydskland, w) som Indfødde, der har sit Udspring fra den Tid, Hansestæderne bestyrede Norges Fiske-Handel, og var Eyere af det Bergenske Tydske Contoir, hvilke: Regunente nu er Ende paa, i Henseende til Handelens Bestyrelse, der nu skeer af de Indfødde; x)

men

v) Forfatteren, som er sin hurtig til at decidere, kunde og gjerne have afgjort dette. Man har ingen Anledning til at troe her at have været nogen Mordbrænder-Bande. Følgelig kunde man og let fritage saavel Militaires, som andre, for at være i slig Bande, hvortil saavel de virkelige Gierningsmænd, som de, der kun vare med i Overlægget, jo henhørte. Naar det kommer an paa at digte og beskyldte uden Grund, er Forfatteren hurtig; men meget langsom, naar det gjelder om at undskylde dem, som der ei er mindste Grund til at tænke ondt om.

w) Om Forfatteren under det Navn Pøbel forstaaer det, som andre derunder forstaaer; saa feiler han og her. Pøbelen bestaaer for den største Deel af Landets Indfødde, endskiønt vel nogle af dem, saavelsom de af Borgerstanden, kand have haft fremmede Forfædre.

x) At den contoirske Handel bestyres alene af Indfødde, det er ikke sandt. Tvert imod ere mange af dem, som styre enten egne eller andre Handels-Stuer, fødte Tydske. Men havde Forfatteren sagt, at alle de, som eie contoirske Handels-Stuer, ere Borgere og Indbyggere i Bergen, og ingen af dem, som før i Hanskestæderne, havde han talet Sandhed. Her seer man hvor meget Forfatteren er for at afvige fra Sandhed, end og i de Ting, som hver Mand veed. De contoirske Tienere (hvorunder jeg her forstaaer Geseller, Dreng og Arbeidsmænd) bestaae baade af Tydste og Norske. De Indfødde af dem ere uden Tvil ligesaa mange, som de Fremmede.

17

men hvad Haandverks-Folk angaaer, da continuerer det endnu, at Fremmede aarlig kommer ind, og de fleste ere Tydske, y) hvoraf reyser sig et Slags Schisma blandt Pøbelen. z) Ved Samling af sine geworbne Landsmænd, er den fremmede Pøbel bleven oprøret til slig Ubændighed, at de har fattet det ugudelige Forsæt, at ødelægge i Grund den heele Bye, der visselig vil gaae for sig, dersom det ikke paa nogen Slags Maade forekommes, baade ved GUDS og Menneskens Hielp. æ)

All

y) Naar Fremmede skulde tage Brødet af Munden paa Landets Børn, var det vel alt for Haardt. Men paa den anden Side Vilde det vel og være alt for japansk, at forbyde Fremmede af komme ind i Landet til os. Politici, som jeg ikke rettere veed, holde det godt, at nyttige Fremmede ei alene komme, men end og blive i Landet. Vare der ei Fremmede komne ind i vort Land, vilde det nok Have seet endnu slettere ud med Haandverker, Videnskaber o.s.v.

z) Saadant Schisma har man aldrig hørt noget om, førend nu Forfatteren gjør denne Ovdagelse. Men om saa var, hvad vilde da vel Forfatteren? Maaskee han vilde man skulde drive alle disse Fremmede ud. At de skulde ødelægges her, vilde han dog vel ikke, hvor stræng han end ellers er. Naar han vil de Indfødte saa ilde, som

allerede for er viset, hvor kand man vel da vente ham de Fremmede mere bevaagen?

æ) Her seer man hvem Forfatteren befatter under det Navn af fremmed Pøbel, nemlig i sær de Contoirske og de fremmede haandverks-Folk. Men af denne af ham saa kaldede Pøbel skal man vist aldrig kunde stygte sig for Mordbrand. Mordbrændere pleier aldrig blive af flittige og arbeidsomme Folk, men heller af Løsgængere og Ørkesløse. De stemmede Haandverks-Folk, hvoraf

18

All den Vigilance og Bestræbelse af Stiftamtmanden og Magistraten kand ikke dog forstaae til at holde denne rasende Pøbel i Tømme; deels formedelst det daglige Masqvapie imellem dem og deres geworbne Landsmænd, hvilke nok holdes under god Discipline, men kand dog ikke forekommes alle Insolancer, helst de har Pøbelen paa sin Side; ø) deels

og

her dog i disse Tider komme meget faa, komme for at søge Arbeide. Faaer de det, blive de her, hvis ikke reiser de strax igien. For dem har man altsaa intet at frygte. De contoirske Tienere have nok det Arbeide, hvorved de kand holdes fra Lediggang, og den Løn, hvormed de gandske vel kand komme ud. Før har Forfatteren sat det derhen, om de geworbne Soldater skulde være i Mordbrænder-Selskabet eller ei. Men un taler han reent af Skiægget. Han gjør dem nu ei alene til Complicer med Mordbrændere, (som ieg ikke troer er til andetsteds, end i hans forvirrede Hierne,) men det er end og de, som har oprøret Pøbelen til alt slige. Men hvorfra har han vel faaet at vide dette, som neppe nogen anden har tænkt? Hvad Grund og Anledning har han vel til slig Mistanke om de Militaires? Og hvo har vel sagt ham, at nogen, enken Tydsk eller Norsk, af den eller den Stand, har fattet det ugudelige Forsæt at ødelægge den Hele Bye i Grund? Det var at ønske, Forfatteren havde nævnt sig, paa det man kunde faae Skruerne i Rigtighed igien i hans Hoved, ifald sammes Urigtighed, som rimeligst synes, har bragt ham til at skrive dette, eller saae Mordbrænderne og deres Tilhængere, om nogen af dem var til, opdagede, paagrebne og straffede, og derved restituered den almindelige Sikkerhed, hvormed det, efter hans Sigende, nu skulde staae saa slet til.

ø) Forfatteren er dog saa artig, at han tilstaaer baade den verdslige Øvrighed og Officiererne, hver paa sin Side, at gjøre sit til almindelig Sikkerhed og Rolighed. Men alt dette er ham dog ikke nok, maaskee fordi ingen af dem er saa alvidende, som

19

og formedelst det almindelige Medhold, som den heele Pøbel og den gemeene Mand fik mod Øvrigheds Personer ved den opsendte Commission, som derved heller stiftede end stillede Oprør; aa) thi at give den gemeene Mand for meget Tøielen mod Øvrighed, blir en stor Feyltagelse mod Politien, og gir slette Svitter af sig for et Land, som haves Erfarenhed af baade blandt vores og andre Nationer, bb)

Vel

Han vil ansees for at være. Men han, som er en saa stor Patriot, hvorfor gaaer han dem ei tilhaande med den Kundskab, han og ingen anden har? Derved kunde han jo fortiene sig en Ære-Støtte. Min kiære Hr. Forfatter! De kunde dog sagte have været saa artig at nævne een af de Insolencer, som de Militaires har begaaet under Pøbelens Medhold, og een af de Ubændigheder, som den af Dem saa kaldede rasende Pøbel har øvet efter de Militaires Tilskyndelse og under deres Beskyttelse. Kand De ikke det; saa snakker de jo hen i Taaget. Og vil De ikke, naar De kand; saa gjør De dog Deres Beretninger meget mistænkelige.

aa) Forfatteren sparer ikke den ene mere end den anden. Har her været noget Opløb (eller, som Forfatteren kalder det, Op-, rør) siden Comissionen reiste herfra, eller medens den var her? Herom veed jeg slet intet, endskiønt jeg i al den Tid har opholdt mig her i Byen. Det Opløb, som stede før Commissionen kom hid, og før hvis Skyld den just kom hid, kunde dog Commissionen ei have given Anledning til. Hvilket Oprør er det da vel, som Commissionen stiftede?

bb) At give den gemene Mand Tøilen mod øvrigheden, bliver vist nok en politisk Feil. Havde Forfatteren sagt alt saa sandt som dette, var der vel ikke eet Ord at sige mod ham. Naar Pøbelen klager over en ringere Øvrighed for en høiere, og faaer Medhold, hvor liden eller ingen Føie er til Klage; Saa kom-

20

Vel kand man paastaae, der kunde den Tid været Feyltagelse i Omgangsmaaden af en og anden Øvrigheds Person, men der blev vist nok gjort meere af, end det var i sig selv, og Frugterne deraf føles endnu for Fogderne, der er færdig at frasige sig sine Embeder, af Mangel vaa Extra-Skatten at faae inddrevet, som visselig er meget den Omgangs Maade ved Commissionen at takke, der styrkede Almuen i Opsætsighed mod foresat Øvrighed. cc) Man

kom

mer nok baade den ringere Øvrigheds Person og hans Æmbede i Foragt. Gaaer det saa vidt, at den, som enten er eller af Almuen ansees for højere Øvrighed, enten mundlig til den Klagende eller ved Paategning og Beslutning paa Klagen selv ytrer en Foragt for den ringere Øvrighed, er det endnu værre. Langt bedre og rettere var det, efter min ringe Indsigt, naar en Øvrigheds Person begik noget last-og strafværdigt, at lade ham derfor lovligen tiltale, end ved paa een af foranførte Maader, eller en anden ligesaa upasselig, at prostituere ham, tillige at bringe hans Æmbede i Foragt.

cc) At Fogderne, formedelst Vanskeligheden i at faae Extra-Skatten inddreven, have været færdige at frasige sig deres Æmbeder, har jeg aldrig vidst, førend Forfatteren siger det. Og da ingen anden end han siger det, kand man, efter Omstændigheder, ei saa vel sætte Troe dertil. Men dette troer jeg, naar en opsætsig Bonde ustraffet skulde kunde angribe en Foged saaledes, som Fogden i Nordbordlehn for nogle Aar siden paa Møllendals Ting blev angreben, kunde det ei alene være kummerligt, men end og farligt at være i et Foged Æmbede. Men at beskyldte Commissionen for at have given Anledning til noget sligt, seer jeg ingen Grund til. Den bedste Ting kand ved Misbrug blive unyttig, ja skadelig. Hver Mand, vilde klage for Commissionen, (som meentes at skulde rette alt krumt,) enten der var

21

kom herved med en Beffrivelse for Deres Majestet af udrettede Merveiler deroppe, dd) ved at stille heele Norges Oprør mod Extra-Skatten, tilbringende sig derved Deres Majestets Grace og Gratialia, og de faae aldrig en vred Mand, men levede hver Dag med den rige Mand i Flor og Vellyst; og jeg er vis paa, Commissarierne med sit heele Sælskab havde ønsket, en saa hastig at være rappellered, da de befandt sig faa gandske vel der, og blev af Indbyggerne adoreret, baade tracterede selv for Deres Majestets Regning, ee) og lod sig igien tractere af andre for Byens Regning, ff) hvor

noget at klage over, eller ikke. Slige Klager bleve enten alle eller for den største Deel modtagne. Det Svar, som dertil blev given, vilde de Klagende gjerne have udtolket saaledes, at dem derved blev given Ret i det Paaklagede. Ved saadant kunde vel Almuen tabe den Ærbødighed, den burde have for Øvrigheden, endskiønt aldrig Commissionen havde tænkt, at Følgerne skulde blive disse.

dd) Jeg har meget vanskeligt for at troe dette. Thi her er man i der ringeste i den Tanke, at af alt hvad der udrettedes, skeede intet mirakelviis.

ee) At der af Commissarierne tracteredes for Kongens Regning, har man ei her før tænkt paa. At Commissarierne havde sine visse Diet- eller Dag-Penge mener man indtil denne Tid. Og, at og samme her bleve fortærede, har man ikke tvilet om.

ff) For Byens Regning veed man ei, at Commissarierne bleve tracterede. Et Giæstebud, som af Stadshauptmanden og de Sexten Mænd for dem holdtes, blev virkelig bekostet af de Indbydende.

22

Spise-Kamrene Viin-Kielderne fandtes best forsynet, hvoraf Suviten blev, at denne Bye, som frem for andre norske Kiøbstæder har været bekiendt for Tarvelighed, excellerer nu snarere i det man kalder Contrarium deraf, gg) kostbare Vine, som man før ikke vidste der saa synderlig af at sige, skienkes nu temmelig yppig, ey allene af Stands Personer, men og Borger-Folk, hvoriblandt kan være mange, som overskrider dermed Grændserne af sin Formue; ligesaa god Anførsel Byen fik i Bachiske, saa og i Veneriske Sager, hvorvidt Vedkommendes Bestræbelser gik i den Fald, er heele Publico bekiendt; og i Henseende til begge disse Poster, kiender man fra

gg) At Bergens forige Tarvelighed er vanslægted til Overdaadighed, saavel i Klædedragt som Levemaade, det er, detsværre! alt for sandt. Men at sige, man ei var overdaadig i Bergen for Commissionen kom her, er at beskyldte alt for meget. Bergens Overdaadighed var da allerede stegen temmelig høit. Den er siden visseligen tagen til og aldrig af. Det, som overdaadigen blev udgiven i 1765 og noget af 1766, foles vel endnu i nogles Punge. En tarvelig Levemaade af Commissionen havde været langt nyttigere end daglige Giæstebude. Først gaves derved et Exempel, som ei var det Almindelige nyttigt. Dernæst fik den gemene Mand derved Anledning til at raisonnere saaledes: Kongen paalagde ikke Extra-Skat, med mindre Nødvendighed udkrævede det. Kongen behøver Penge, og disse hans Tienere leve, som vort Land var det rigeste i Verden. Hvad Grund der var i saadan Raisonnement maa staae derhen. Men man har dog hørt den mere end een Gang baade da og siden.

23

den Tid af nu ikke meere den gamle Bergen igien; ja det var ikke nok, man lod sig der faa vel pleie, men en Deel fik sine Viin-Kieldere og andre Magaziner vel forsynede derfra tillige, saa man havde vist ingen Skade af den Reyse, og dog har man outrered denne Sag saaledes, at store Ting var ved deres Nærværelse udrettet;

Den Sag, de reyste for, var vist ikke af større Betydenhed, end den jo til mindre Bekostning kunde været afgjort. hh) Sagen reyste sig af en forløben Garder, der fabriquerede et falsk Rescript, og lod udsprede blandt Almuen, at øvrigheden gjorde dem Uret, og stak selv i sin Lomme, hvad Extra-Skat de indkrævede. ii) Heraf kom den heele

hh) Heri er jeg fuldkommen eenig med Forfatteren, nemlig at meget af den anseelige Bekostning kunde have været sparet.

ii) Her feiler Forfatteren igien. Da Bonde-Opløbet skeede her i Bergen, var der blandt Almuen en af Liv-Vagten til Fods, hvilken var fød og havde sine Slægtninge der, hvor endeel af den urolige Almue hørte hiemme. Han var ikke forløben, men efter behørig Tilladelse kommen op, for at besøge sine Venner. Ved de holdte Forhører er hverken oplyst, at han havde fabriqueret noget Rescript eller Forordning, eller paa anden Maade ophidset Almuen. Men, da det kom til Opløb og Allarm, var han deri med sine Landsmænd. Om Author eller Udspreder af den falske Forordning blev efterspurgt, veed jeg ei. Men at han ei blev opdaged, det er almindeligen bekiendt. Denne opdagede Forordning satte dog først Gemytterne i Bevægelse. Derfor havde det dog været at ønske, at dens Author, for al den Bekostning Kongen herved havde, var bleven opdaged. Thi han fortiente vel Straf frem for nogen af alle de andre.

24

Allarm, der lettelig kunde været afgjort der, som andre Stæder i Norge, hvor lige Casus har existered, og med Prudense af Stædernes Øvrighed paa facil Maade stillet. kk) Nu kommer man til Slukningen af den Bergenske Ildebrands Beskrivelse; og da er Spørsmaal: Hvorledes denne arme Bye kan ophielpes? Ingen af Deres Majestets Undersaatter tvivler om Deres Majestets Ømhed og Medlidenhed, i slige Nøds Tilfælde at soulagere Deres beskadigede Undersaatter i alle muelige Maa-

kk) At Opløbet let enten kunde været aldeles forekommet, eller siden stillet, det troer jeg og. Den første Gang Almuen kom her ind, havde den vist intet Ondt i Sinde, men kom alene, som Bonden kalder det, for at forespørge sig. Oprørere komme vist ikke med Hatten eller Huen i Haanden, og uden engang at være bevæbnede med Stokke. Hvorledes da gik til, er faa bekiendt, at derom ei behøves at sige videre. At de vilde komme igien den anden Gang, nemlig den 18de Avriis 1765, var her noksom bekiendt, og tillige, at deres Sind da ei var, som første Gang. Vedkommende blev betimelig raadet til at sætte sig i Sikkerhed, men forgieves. Kunde man ikke forud, som man gjorde bag efter, ladet opføre Canoner ved Raadstuen, og der opstille den liden i Byen værende Garnison? Dette havde visselig været nok til at strække det slags Bønder, som vist nok ere de feieste i hele Norge. Var ikke det nok, kunde man jo faaet Borgerskabet i Gevehr. De, som gjorde Opløbet, vare vist nok ei af det slags Folk, som bleve værre, naar de saae Modstand. Nei, en meget liden Modstand, ja alene et Anseende af Modstand, havde været tilstrækkelig til at jage hver hiem til sit. Hvor meget havde ikke derved været sparet for Regieringen? Derved var man jo bleven befriet for de adskillige saa meget omklagede Uleiligheder, som fulgte paa Op- løbet.

25

her. Dersom Deres Majestets Cassa taalede slig Udgift, da var den nærmeste Vey at laane et Par Tønder Guld Rente-frie paa visse Aar til Byens Opbyggelse; ll) men da heele Publico er bekiendt, at Deres Majestets Cassa ikke bed Betalingen af tage befrygtes for i sin Tid ved Betalingen at kage Skade; man kunde og derved vare lige nær at frelse den svrige Deel af Byen for de ugudelige Menneffers videre Anflag til større Ulykke; Saa indstilles allerunderdanigst, om ikke Deres Majestet ville finde den udvey til Byens Opkomst og Frelse, og eftergive Extra-Skatten bad ville Aar, indtil Byen maatte komme sig noget igien; mm) Vil man indvende, at der er saa mange flere end de Skadelidende, som tage Deel deri, da

ll) Til de afbrændte Huses Opbyggelse kand io Vedkommende vente Hielp af Landets almindelige Brand - Casse. Men, naar Husene ere opbyggede; ere derved Eierne satte i den Stand, hvori de vare for Branden? Jeg meener: Nei. Det Laan af den kongelige Cassa, som Forfatteren taler om, vilde, om det allernaadigst blev bevilget, tjene dertil, at de afbrændte Huse dets snarere bleve opbyggede. Og for Betalingen, som maatte skee af den almindelige Brand-Casse, var der ingen Usikkerhed. Men, naar nu Husene vare opbyggede, manglede her for Mængden endnu meget.

mm) Naar Hans Kongelige Maiestet vilde allernaadiast eftergive Bergens Bye Extra - Skatten paa visse Aar, veed Gud, det vilde være til en stor Hielp, Hvorfor hver Mand i Byen vilde takke og velsigne vor patriotiske Konge.

26

er foran tydelig viset, at Ulykken strækker sig til den heele Bye, følgelig og Skadens Oprettelse. Efter all Formodning var dette den facileste Maade for Deres Majestets Cassa at soulagere Byen paa; thi Extra-Skatten vil dog des Aarsage ophæve sig selv ved Betalingens Udeblivelse. De anseelige Kiøbmænd, som nu mistede sin Velfærd, havde 100 à 120 Fattige at betale for, nu er de fleste, som er brændt for, ikke i Stand at betale for sig selv, hvem skal da den Byrde i deres Sted paalægges? De andre Byens Indbyggere ere i saa

Fald tilforn trykket mere end de kan taale, hvor skal da dette komme fra i denne Tid, førend Byen kunde komme sig igien? Embeds Mænd af geistlig og verdslig Stand, som har sine visse Leve-Brød i Byen, kunde lige fuldt betale, hvad dem tilkommer i Extra-Skat at svare af deres Indkomster og Characterer, at ikke Deres Majestets Cassa for meget afgaae, faa at den Kongelige Maade strakte sig allene til den almindelige Extra-Skat, som først blev paabuden, nemlig den 8 Skillings Skat af hver Person, hvis Eftergivelse blev den Kongelige Naade, som den heele Bye participerede udi. Ville saa Deres Majestet legge den Naade paa Byen til, at befrie den fra den utaalelige Udgift til den fremmede Milice, der

27

beløber sig aarlig til en overflødig Sum; nn) saa blev denne Bye vel soulagered; derved blev vunden en allene stor Hielp for Byen at komme sig op igien, men Byen blev og frelst fra den overhængende Fare af Mordbrænderie; thi bliver Extra-Skatten staaende, som den er, og de geworbne fremmede Folk blir der blandt den ubændige Pøbel, da blir vist nok heele Byens Undergang at befrygte.

N. N. M.

nn) Indqvarterings Udgiften trykker vist mange i Særdeleshed; men at den skader det Almindelige, det kand ikke politice bevises. Pengene gaae derved ikke ud af Landet, men fortæres her. De, som har nogen Handel, fra den største Handelsmand til den mindste Høker, faae dog alle herved noget at fortiene. Æmbetsmænd, Rentenerer og Haandverks Folk ere just de, som tabe herved, uden at faae derved noget igjen. Naar enhver faaer det, som det kongelige Indqvarterings Reglement foreskriver, kand den ei paastaae mere. Giver man enten paa den eller den Maade mere, hvis Skyld er det? Her behøves vist ikke større Garnison, end i forige Tider har været. Den, som gjør hvad han bør, og har en god Samvittighed, behøver vist ikke saadan Beskyttelse hos os. En mindre Garnison af Nationale, som derved kunde øves i Krigs Tienesten, var vist nok tilstrækkelig her. Gud give Byen var befriet for denne Byrde, om ikke for andet end fordi de fleste, hvorledes man end vil overbevise dem, aldrig kand bringes af den Tanke, at Indqvarteringen er en utaalelig Byrde. Den Frygt for at Pøbelen og Garnisonen skulde gjøre eet til at opbrænde Byen, er vist nok ugrundet, og findes neppe hos nogen Bergenser, naar man undtager Forfatteren af dette Klage-Brev.

28

Efterskrift

Mon ikke Forfatteren af det saa kaldede Klage-Brev,

kunde og burde gaaet langt anderledes til Verks, end han har gjort? Behøvedes der just at søge Bergen betagen al dens Credit, uden hvilken den jo aldrig kan være nogen Handels Stad, for at bevæge Monarken til Medynk over dens beklagelige Omstændigheder? Paa denne ene Side at ville have den ophiulpen ved kongelig Naades Bevisning, og paa den anden Side at søge Byen styrtet saaledes, at den aldrig kunde reise sig, hvor uoverensstemmende er ikke dette med hinanden? Kunde han ei finde saa mange Sandheder at forebringe, at han ei trængede til at bruge Usandhed? Bergen leed ved Ildebranden af 1756 et stort Tab, hvorfor den fik næsten ingen Opretning. Mange af de Grunde, som da bleve øde, ere endnu ubebyggede. At vide Tallet derpaa, kunde vel ei skade. Bergen leed ved sidste Ildebrand et utaaleligt Tab. Extra-Skatten trykker den meget. Bergens Handel trænger til bedre Indretning og Ophielp. I Fiske-Handelen og ved Fiskerierne i sær trænges til mange For-

29

bedringer. Bergen har mange Fattige, som vil have, men ei kand faae, Arbeide. Bergen mangler mangfoldige Fabriker og Manufacturer. De af dem, som man haver, forsømmes og undertrykkes, i Stedet for at opmuntres og ophielpes. Haandverkerne ere i en beklagelig Tilstand, saavel ved det, at Personer uden for de rette Haandverks Mænd, uden at yde noget til del Almindelige, have fra de rette Haandverks Folk der meste Arbeide, som i andre Maader. Dette alt er jo sandt. Dette og meget mere kunde han jo have forestillet, uden at vige det ringeste fra Sandhed. Skulde ikke alt sligt have bevæget vor patriotiske Konge, ei allene til Extra-Skattens Eftergivelse for en Tid, men end og til at faae afhiulpne de andre Mangler? Havde Forfatteren gjort rimelige og antagelige Forslage til alt sligt, eller noget der af, kunde han have gjort sig forsikret om at udvirke noget hos Kongen, og tilvende sig Velsignelse af sine Medborgere.

30

Trykfejl:

Side 4. Lin. 10. i stedet for Undersøning læs Undersøgning.

- 9. - 23. - Fatteren - Forfatteren.

- 11. - 5. - deals af - dels paa.

?, *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 11, 1771*

- 16. - 6. - deels af - deels paa. - 13. - 31. - veed han ikke det - veed han det.

- 14. - 14. - imputerede - imputere de.

- 15. - 7. - conerveret - conserveret.

- ib. - 24. - ligesaa - ligesaa lidet.